

Zpráva
**o životním prostředí
České republiky**

Financování

Financování životního prostředí je základním předpokladem pro zlepšení stavu jednotlivých složek životního prostředí a je rovněž vyjádřením veřejné potřeby ochrany životního prostředí na centrální i regionální úrovni. Tuto potřebu je možné kvantifikovat nejen objemem prostředků vynaložených z vlastních zdrojů ekonomických subjektů, ale i výší veřejných finančních podpor z místních, centrálních i mezinárodních zdrojů.

Bez přiměřené výše výdajů věnovaných na ochranu životního prostředí nelze dosahovat cílů stanovených v rámci politiky ochrany životního prostředí, resp. cílů udržitelného rozvoje. Jejich absolutní výše a podíl na HDP vypovídá o náročnosti udržení a dosažení požadované úrovně stavu životního prostředí, ale i o společenském konsenzuálním chápání potřeby kvalitního životního prostředí.

Téma financování je rozděleno do dvou kapitol, z nichž první se zaměřuje na investiční aktivitu jak podnikového, tak vládního sektoru, tj. na investice a s nimi související běžné (neinvestiční) náklady na ochranu životního prostředí. Jejich cílem je zejména snižování či přímo odstranění znečištění životního prostředí produkovaného podnikem či veřejným subjektem. Zásadním předpokladem pro úspěch investičních aktivit a projektů je zajištění dostatečných finančních zdrojů. Ty mohou být jak ve formě vlastních zdrojů, tak rovněž v podobě veřejných zdrojů, na které se zaměřuje druhá kapitola tohoto tématu. Mezi veřejné zdroje výdajů na ochranu životního prostředí se řadí zejména granty a dotace poskytované z národních i mezinárodních veřejných zdrojů, tj. zejména ze státního rozpočtu, státních fondů, územních rozpočtů a na ně navázaných prostředků z evropských, resp. mezinárodních zdrojů.

Vazba na aktuální koncepční, strategické a legislativní dokumenty

Evropa 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění

- podpora výzkumu, vývoje a inovací v kombinaci s efektivnějším využíváním zdrojů; investice do čistších nízkouhlíkových technologií pro zajištění konkurenceschopnosti a tvorby nových pracovních míst (green jobs)

Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR

- podpora zvýšení podílu technologií šetrných k životnímu prostředí (např. nízkoodpadových a BAT technologií)
- podpora výzkumu, vývoje a inovací v oblasti environmentálně šetrných a znalostních technologií s vysokou přidanou hodnotou a nižšími nároky na materiálovou spotřebu
- zajištění investic do prioritních oblastí prevence rizik a ochrany zdraví, životů, životního prostředí a majetku
- racionalizace soustavy dotačních titulů poskytovaných z finančních zdrojů EU a státního rozpočtu na krytí potřeb krajů a obcí, zejména pokud jde o financování investic i v oblasti ochrany životního prostředí, zajištění dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí

Státní politika životního prostředí ČR 2012–2020

- zvýšení investic do využívání čistých technologií, obnovitelných zdrojů energie a na šetrnější nakládání s neobnovitelnými zdroji, na ochranu a zachování ekosystémových služeb či na ochranu biodiverzity
- posílení podpory vědy, výzkumu a inovací, včetně podpory ze zahraničních zdrojů pro efektivní zavádění environmentálně šetrných technologií a ekoinovací v průmyslu
- zahrnutí negativních externalit do nákladů znečišťovatele jako uplatnění principu „znečišťovatel platí“
- posílení finanční podpory pro sledování a zmírňování přírodních rizik a posílení finančních zdrojů pro zajištění dostupnosti migračních bariér, zejména dopravních staveb
- zajištění maximálního využívání finančních prostředků zejména z fondů EU

Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR na léta 2009–2015 a Národní priority orientovaného výzkumu experimentálního vývoje a inovací

- navýšení podílu investic do oblasti podpory vědy, výzkumu a inovací v ochraně životního prostředí jako jedné z podmínek zajištění udržitelného rozvoje ČR a její konkurenceschopnosti

Národní program reforem ČR 2015

- podpora realizace přírodě blízkých a technických protipovodňových opatření a opatření ke zmírnění rizika sucha v kontextu dopadů změny klimatu

Operační program Životní prostředí 2014–2020

- alokace finanční podpory OPŽP 2014–2020 ve výši 2,7 mld. EUR (příspěvek Fondu soudržnosti a Evropského fondu pro regionální rozvoj) do následujících prioritních os:
 - PO 1 – Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní: 29,2 % celkové alokace programu
 - PO 2 – Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech: 17,2 % celkové alokace
 - PO 3 – Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika: 17,4 % celkové alokace
 - PO 4 – Ochrana a péče o přírodu a krajinu: 13,3 % celkové alokace
 - PO 5 – Energetické úspory: 20,1 % celkové alokace
 - PO 6 – Technická pomoc: 2,8 % celkové alokace programu

1. Investice a neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí

Klíčová otázka

Kolik finančních prostředků ve formě investičních výdajů a neinvestičních nákladů se vynakládá na udržování a zkvalitňování životního prostředí?

Klíčová sdělení¹

Celkové výdaje na ochranu životního prostředí i v roce 2015 potvrdily dlouhodobě rostoucí trend, když meziročně 2014–2015 vzrostly o 5,1 % na téměř 96,2 mld. Kč. K růstu přispělo významné zvýšení investičních výdajů na ochranu životního prostředí o 27,8 % na 40,1 mld. Kč, a to i přes pokles neinvestičních nákladů o 6,7 % na 56,1 mld. Kč. Podíl celkových výdajů na ochranu životního prostředí se i vzhledem k rostoucímu výkonu české ekonomiky udržel na úrovni 2,1 % HDP.

Z hlediska programového zaměření bylo, stejně jako v předchozích letech, nejvíce prostředků vynaloženo v oblasti nakládání s odpady (celkem 40,1 mld. Kč), následovala oblast nakládání s odpadními vodami s celkovou částkou 26,3 mld. Kč a oblast ochrany ovzduší a klimatu s částkou 16,4 mld. Kč.

Souhrnné hodnocení trendu – investiční výdaje

Změna od roku 1990	
Změna od roku 2000	
Poslední meziroční změna	

Souhrnné hodnocení trendu – neinvestiční náklady

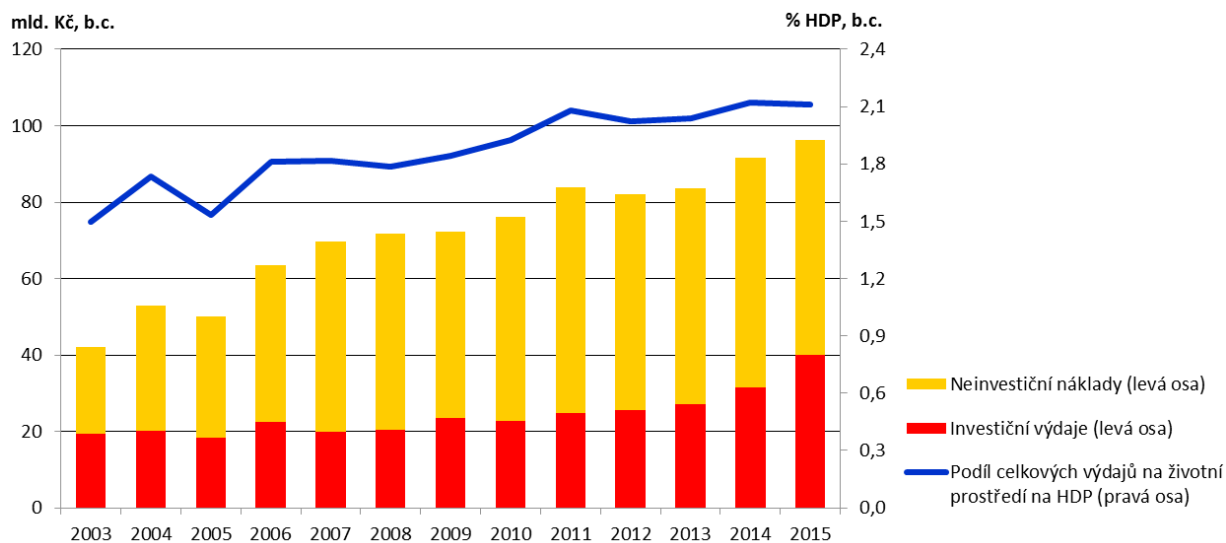
Změna od roku 1990	
Změna od roku 2009	
Poslední meziroční změna	

¹ Data pro rok 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Vyhodnocení indikátoru

Graf 1

Celkové výdaje na ochranu životního prostředí v ČR [mld. Kč, % HDP, b.c.], 2003–2015

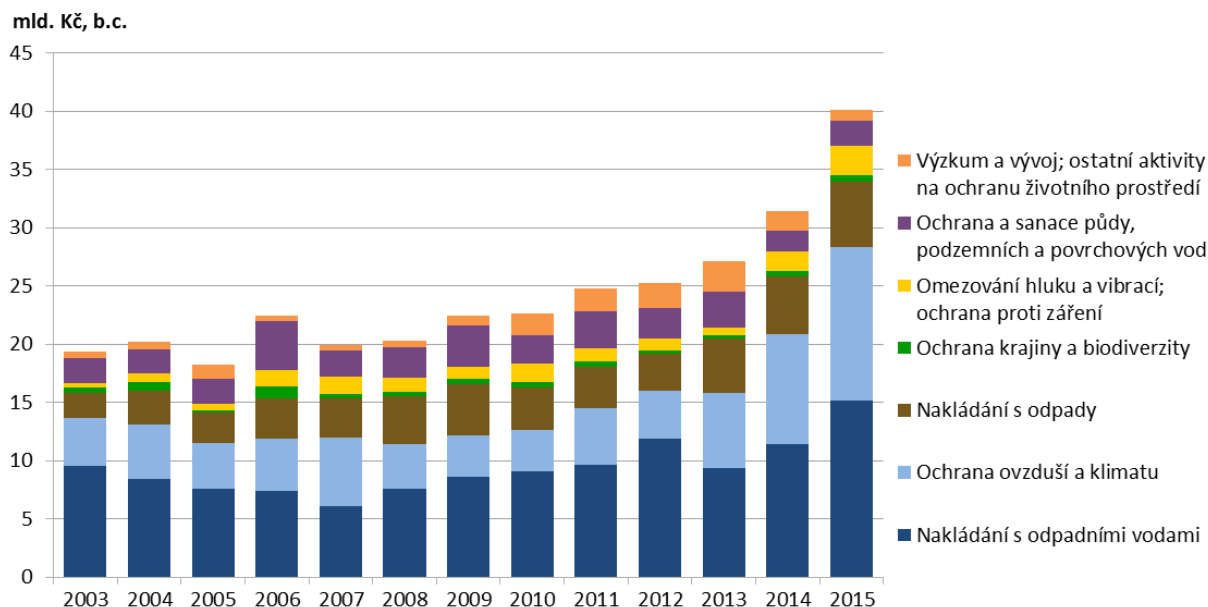
Data pro rok 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: ČSÚ

Graf 2

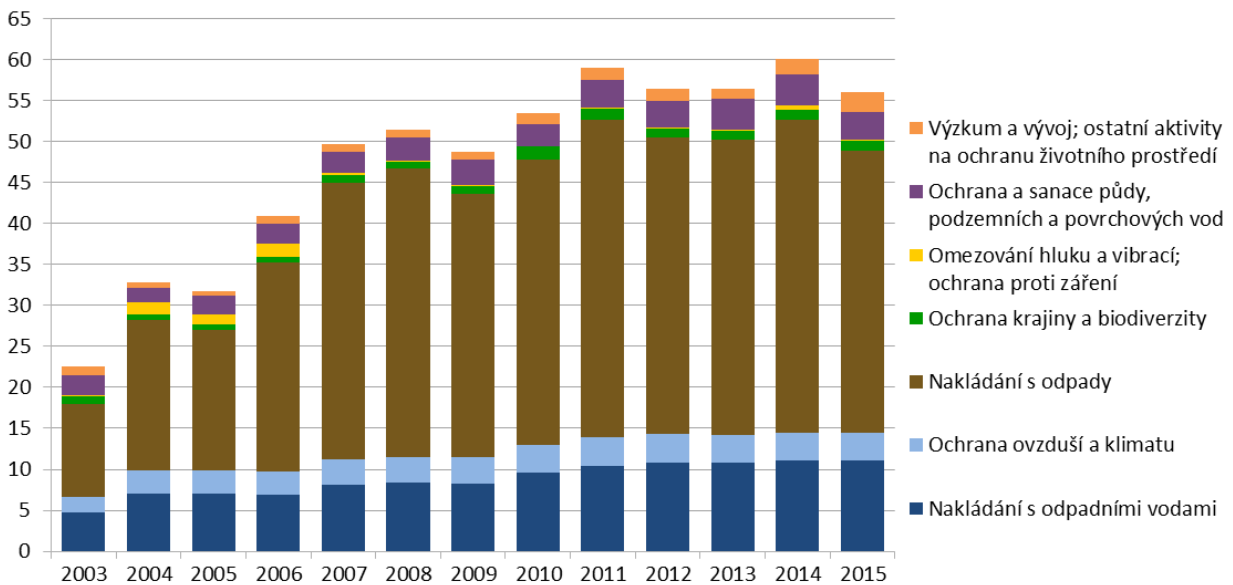
Investice a neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle programového zaměření v ČR [mld. Kč, b.c.], 2003–2015

Investice (investiční výdaje)

Neinvestiční náklady

mld. Kč, b.c.

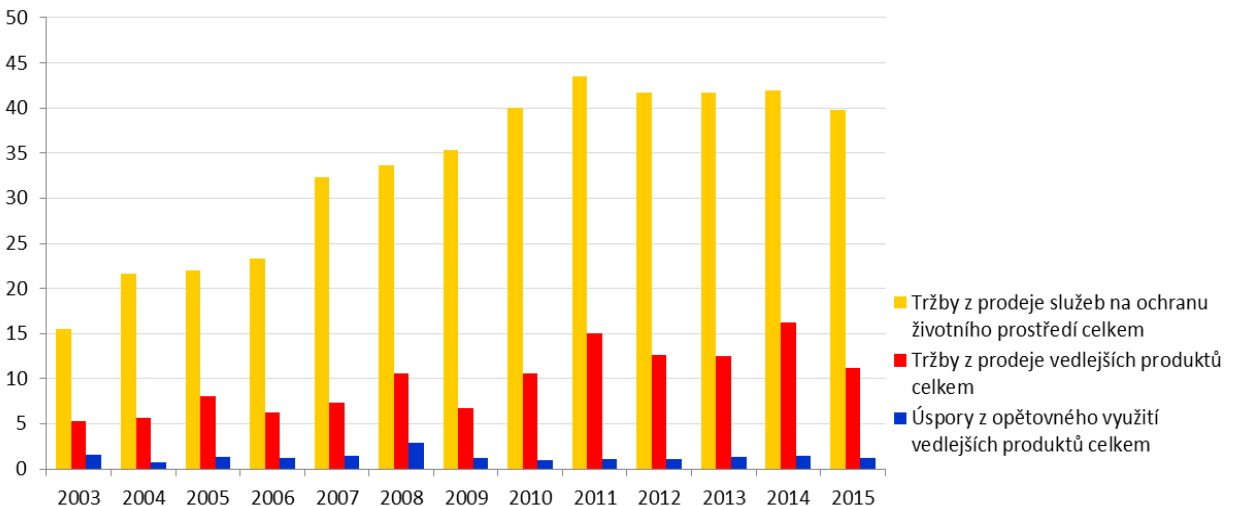
Data pro rok 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: ČSÚ

Graf 3

Ekonomický přínos z aktivit na ochranu životního prostředí v ČR [mld. Kč, b.c.], 2003–2015

mld. Kč

Data pro rok 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: ČSÚ

Celkové výdaje na ochranu životního prostředí

Celkové statisticky sledované výdaje na ochranu životního prostředí jsou tvořeny součtem investic na ochranu životního prostředí a neinvestičních nákladů na ochranu životního prostředí, které vydávají sledované ekonomické subjekty české ekonomiky (tzn. jak soukromé podniky, tak i veřejná sféra). Investiční výdaje zahrnují všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku, tj. takové výdaje, které se vztahují k činnostem na ochranu životního prostředí, jejichž hlavním cílem je

snižování negativních vlivů způsobených v důsledku podnikatelské činnosti. Neinvestiční náklady představují tzv. běžné výdaje, především mzdové náklady, platby za spotřebu materiálu, energie, za opravy, udržování atd. Statistické zjišťování zdrojových dat je prováděno ČSÚ.

Celkové výdaje na ochranu životního prostředí činily v roce 2015 téměř 96,2 mld. Kč a ve srovnání s rokem 2014 vzrostly o 5,1 %. Na růstu se podílely především investiční výdaje, které se meziročně zvýšily o 8,7 mld. Kč na celkových 40,1 mld. Kč, a potvrdily tak setrvalý vzestupný trend objemu investičních prostředků vynakládaných na ochranu životního prostředí. Celkový růst výdajů na ochranu životního prostředí v roce 2015 kopíroval zvýšení ekonomického výkonu ČR reprezentovaného HDP, proto se jejich podíl ustálil na 2,1 % HDP, stejně jako v roce 2014 (Graf 1).

Investice na ochranu životního prostředí

V rámci investic mírně převažovaly výdaje na koncová zařízení (tj. na odstranění znečištění) nad výdaji na integrovaná zařízení (tj. k prevenci vzniku znečištění). Přesto je možné konstatovat dlouhodobě vysokou míru investic, kde je uplatňován integrovaný přístup k ochraně životního prostředí založený na principu zavádění a používání BAT a dalších inovací. Cílem uvedeného přístupu je postupná modernizace výrobních a provozních zařízení znečišťovatelů životního prostředí, která zejména vede k odstraňování negativních vlivů způsobených jejich činností.

Stejně jako v předchozích letech i v roce 2015 investiční výdaje meziročně vzrostly, a to o výrazných 8,7 mld. Kč (tj. o 27,8 %) na 40,1 mld. Kč. Důvodem bylo zejména posílení investic v oblasti nakládání s odpadními vodami a v ochraně ovzduší a klimatu, kde bylo z hlediska programového zaměření rovněž proinvestováno nejvíce prostředků. V oblasti nakládání s odpadními vodami bylo v roce 2015 vynaloženo 15,2 mld. Kč (+33,5 % oproti roku 2014), a to zejména na rekonstrukce kanalizací a ČOV a zároveň i na budování nových. V ochraně ovzduší a klimatu bylo investováno 13,1 mld. Kč (nárůst o 38,1 % oproti roku 2014), a to v rámci dalšího snižování emisí, např. v souvislosti se směrnicí IED o průmyslových emisích a s emisními normami v dopravě. Třetí nejvýznamnější oblastí z hlediska objemu investic bylo v roce 2015 nakládání s odpady s 5,6 mld. Kč (+ 13,6 % oproti roku 2014). Ve srovnání s rokem 2014 došlo k navýšení investičních výdajů i v dalších hlavních oblastech ochrany životního prostředí, s výjimkou ostatních aktivit na ochranu životního prostředí (Graf 2).

Dle odvětví ekonomické činnosti investujícího subjektu (tzv. CZ-NACE) se na celkových investicích dlouhodobě nejvíce podílí odvětví veřejné správy a obrany, povinného sociálního zabezpečení (41,4 % celkových investic v roce 2015), dále odvětví energetiky, tj. výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (21,9 % celkových investic) a zpracovatelský průmysl (16,5 % celkových investic). Výraznějšího podílu na celkových investicích dosahuje rovněž zásobování vodou včetně činností souvisejících s odpadními vodami, odpady a sanacemi (12,0 % celkových investic).

V rámci rozdělení dle institucionálních sektorů na podnikový a vládní sektor investovaly v roce 2015 soukromé a veřejné nefinanční podniky 22,9 mld. Kč a vládní (centrální i regionální) sektor 17,2 mld. Kč. Stejně jako v předchozích letech se tak na investicích na ochranu životního prostředí větší měrou podílel podnikový sektor, v rámci něhož se tím uplatňuje princip „znečišťovatel platí“, kdy je nutné přenášet hlavní zodpovědnost za ochranu životního prostředí na soukromé subjekty.

S investicemi na ochranu životního prostředí rovněž úzce souvisí i ekonomické přínosy z aktivit na ochranu životního prostředí, které sestávají z tržeb z prodeje služeb na ochranu životního prostředí, z tržeb z prodeje vedlejších produktů a z úspor z opětovného využití vedlejších produktů (Graf 3). I přes celkový pokles tržeb v roce 2015 i nadále ve všech třech skupinách přínosů jednoznačně dominovala oblast nakládání s odpady. Zatímco na tržbách z prodeje služeb se tato oblast podílela ze 70,8 % a na úsporách z využití vedlejších produktů z 83,7 %, pak v rámci tržeb z prodeje vedlejších produktů činil její podíl celých 94,5 %.

Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí

Výše neinvestičních nákladů vykazuje dlouhodobě rostoucí tendenci, a to i přes meziroční pokles v roce 2015 o 4,0 mld. Kč (tj. o 6,7 %) na 56,1 mld. Kč. Navzdory tomu neinvestiční náklady i nadále tvořily podstatnou část celkových výdajů na ochranu životního prostředí (téměř 60 % v roce 2015), přičemž největší objem neinvestičních nákladů byl vynaložen na spotřebu materiálů a energií a na mzdové prostředky.

Stejně jako v přechozích letech bylo i v roce 2015 z hlediska programového zaměření nejvíce prostředků vynaloženo na nakládání s odpady (34,5 mld. Kč, což při součtu s investičními výdaji v této oblasti tvoří celkově největší část celkových výdajů na ochranu životního prostředí) a na nakládání s odpadními vodami (11,1 mld. Kč), Graf 2. Dalšími prioritními oblastmi je dlouhodobě ochrana a sanace půdy, ochrana podzemních a povrchových vod a oblast ochrany ovzduší a klimatu (shodně 3,3 mld. Kč v roce 2015). Co se týče meziroční změny objemu neinvestičních nákladů v rámci hlavních oblastí ochrany životního prostředí, byl v roce 2015 zaznamenán jejich pokles či stagnace, s výjimkou ostatních aktivit v ochraně životního prostředí.

Podle odvětví ekonomické činnosti financujícího subjektu (tzv. CZ-NACE) se v roce 2015, stejně jako v předchozích letech, největší podíl neinvestičních nákladů na ochranu životního prostředí realizoval v odvětví zásobování vodou a činnostech souvisejících s odpadními vodami, odpady a sanacemi (50,9 % celkových neinvestičních nákladů), ve zpracovatelském průmyslu (18,9 % celkových neinvestičních nákladů) a v odvětví veřejné správy a obrany, povinného sociálního zabezpečení (17,4 %).

Podrobné hodnocení a specifikace indikátoru, zdroje dat

CENIA, klíčové indikátory životního prostředí

2. Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí

Klíčová otázka

Jaká je struktura a objem finančních prostředků vynakládaných z národních i mezinárodních veřejných zdrojů na ochranu životního prostředí?

Klíčová sdělení

Největší finanční podpora směřovala i v roce 2016 do oblasti ochrany vody, konkrétně na odvádění a čištění odpadních vod. Mezi další prioritní oblasti veřejné podpory patřila ochrana biodiverzity a krajiny, nakládání s odpady a rovněž ochrana ovzduší, v rámci které v roce 2016 pokračovala realizace programů zaměřených na podporu zateplování, úspor energie a změn technologií vytápění (např. program Nová zelená úsporám nebo tzv. kotlíkové dotace).

V rámci OPŽP pro programové období 2014–2020 s celkovou alokací 3,2 mld. EUR (tj. 86,2 mld. Kč) celkových způsobilých výdajů (CZV) bylo v roce 2016 vyhlášeno celkem 22 nových výzev s alokací ve výši téměř 821 mil. EUR (tj. 22,2 mld. Kč) CZV. Od začátku programového období pak bylo vydáno 140 Rozhodnutí o poskytnutí dotace v celkové výši 177,3 mil. EUR (tj. 4,8 mld. Kč) CZV, z toho bylo příjemci dotace profinancováno cca 35,9 mil. EUR (tj. 1,0 mld. Kč) CZV.

Objem výdajů jak z centrálních zdrojů (tj. zejména ze státního rozpočtu a státních fondů), tak i z územních rozpočtů v roce 2016 meziročně výrazně klesl. V případě výdajů na ochranu životního prostředí z centrálních zdrojů pokles činil 69,1 % na 13,3 mld. Kč (tj. na 0,28 % HDP), a u výdajů z územních rozpočtů 31,1 % na celkových 30,9 mld. Kč (tj. na 0,65 % HDP). Důvodem propadu je zejména ukončení programového období původního OPŽP 2007–2013 a postupný náběh navazujícího OPŽP 2014–2020, který má menší finanční alokaci a zároveň jiné požadavky na spolufinancování z národních zdrojů.

Souhrnné hodnocení trendu

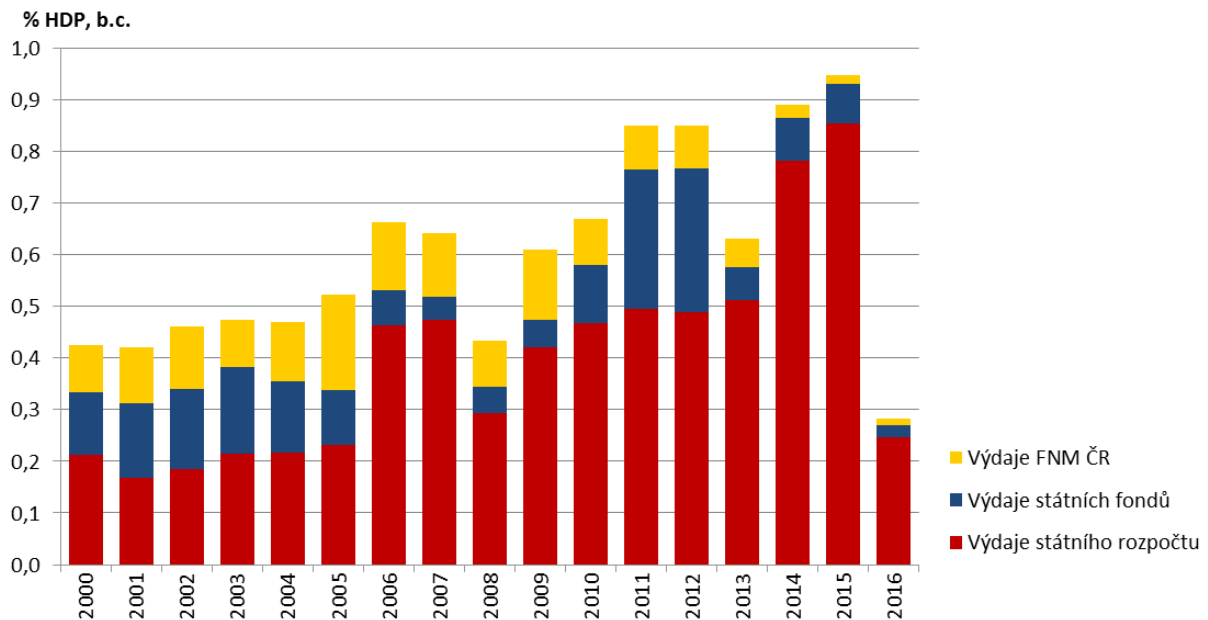
Změna od roku 1990	
Změna od roku 2000	
Poslední meziroční změna	

Vyhodnocení indikátoru

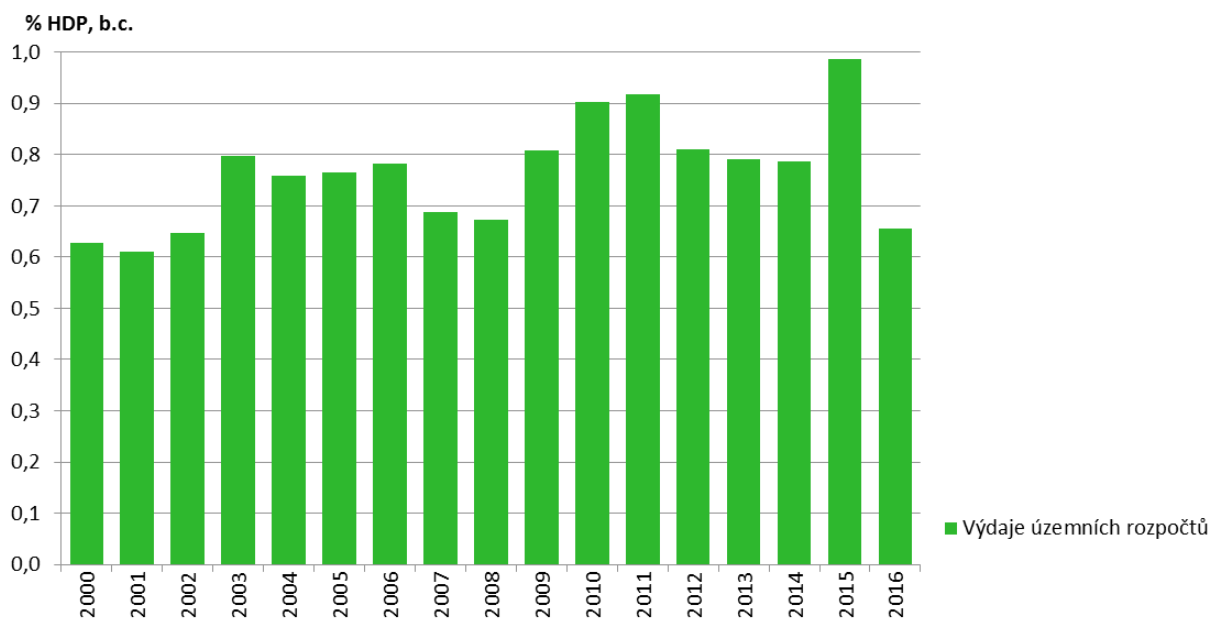
Graf 1

Podíl veřejných výdajů na ochranu životního prostředí z centrálních zdrojů a územních rozpočtů na HDP v ČR [% HDP, b.c.], 2000–2016

Výdaje z centrálních zdrojů

Výdaje územních rozpočtů

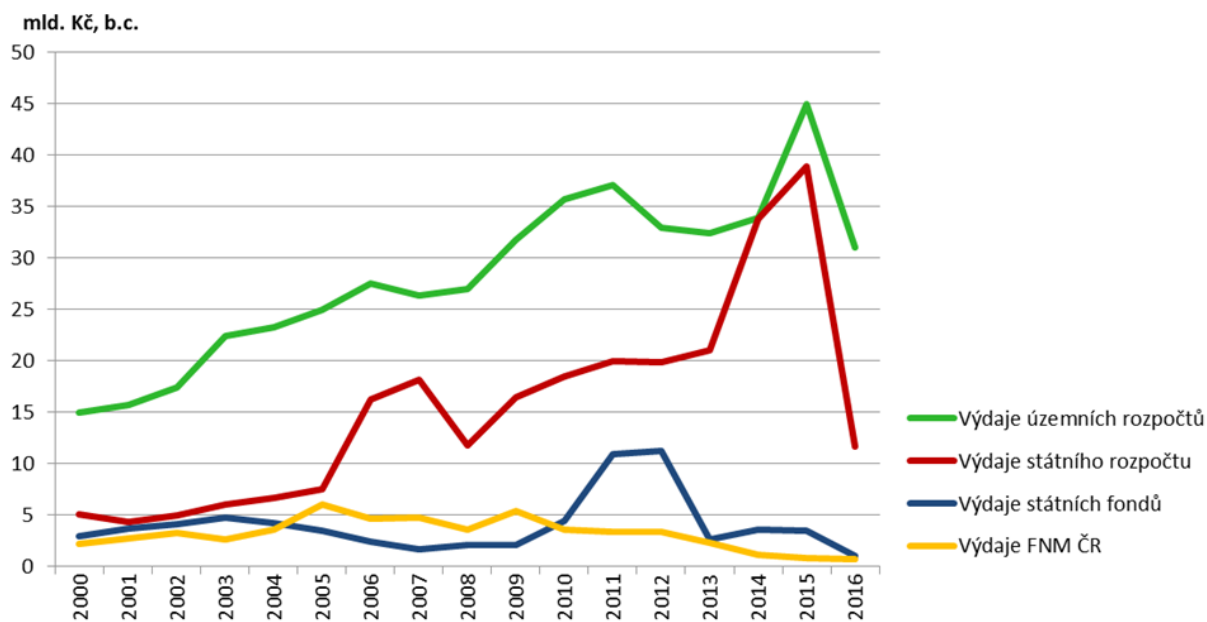
FNM ČR byl k 1. 1. 2006 zrušen. Jeho kompetence a prostředky vynakládané k odstranění starých ekologických škod vzniklých před privatizací nyní spravuje MF ČR.

Část veřejných výdajů územních rozpočtů na životní prostředí může představovat duplicitu výdajů z centrálních zdrojů.

Zdroj: MF ČR, ČSÚ

Graf 2

Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí v ČR dle typu zdroje [mld. Kč, b.c.], 2000–2016

FNM ČR byl k 1. 1. 2006 zrušen. Jeho kompetence a prostředky vynakládané k odstranění starých ekologických škod vzniklých před privatizací nyní spravuje MF ČR.

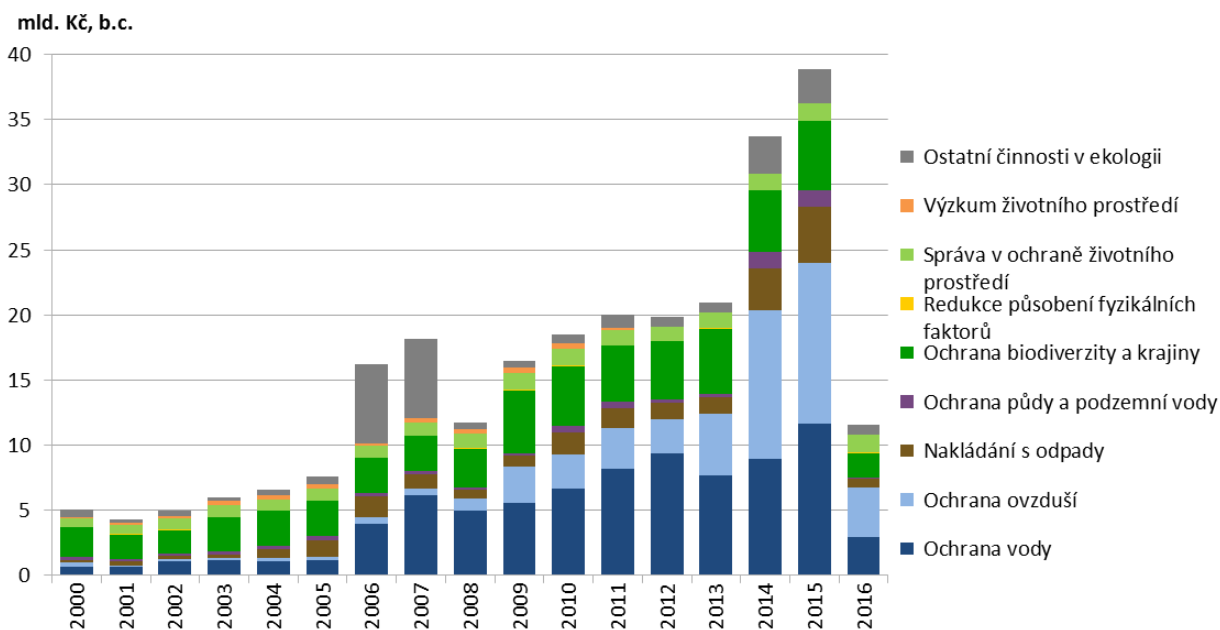
Část veřejných výdajů územních rozpočtů na životní prostředí může představovat duplicitu výdajů z centrálních zdrojů.

Zdroj: MF ČR

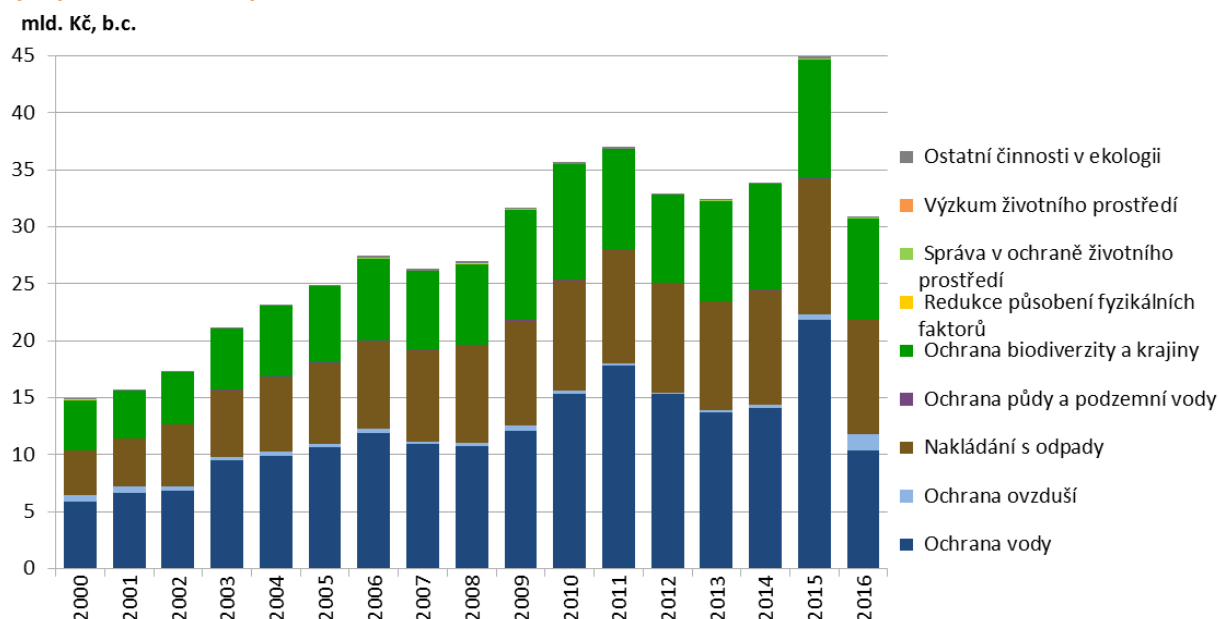
Graf 3

Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí ze státního rozpočtu a územních rozpočtů v ČR dle programového zaměření [mld. Kč, b.c.], 2000–2016

Výdaje státního rozpočtu

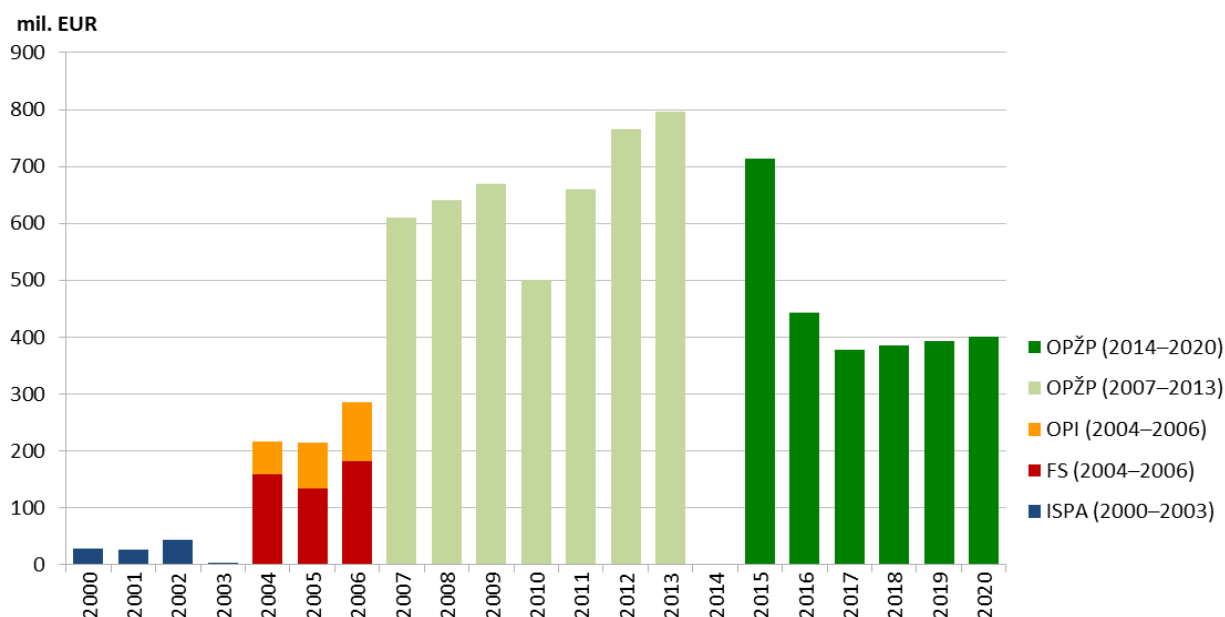
Výdaje územních rozpočtů

Zdroj: MF ČR

Graf 4

Alokace finančních prostředků z fondů EU na projekty v oblasti životního prostředí v ČR [mil. EUR], 2000–2020

Rok 2014 není v grafu uveden, neboť v Operačním programu Životní prostředí nebyla v programovém období 2007–2013 na rok 2014 alokace stanovena a pro programové období 2014–2020 byla alokace na rok 2014 přesunuta do roku 2015.

Zdroj: MF ČR

Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí zahrnují výdaje na ochranu životního prostředí jak z národních zdrojů, tj. z **centrálních zdrojů a územních rozpočtů**, tak i z **mezinárodních zdrojů**. Stejně jako v jiných oblastech se i v oblasti ochrany životního prostředí sleduje přiměřenost vynaložených výdajů vzhledem k ekonomickým možnostem a výkonu ČR, resp. k hrubému domácímu produktu. V roce 2016 došlo ve srovnání s předchozími roky k prudkému poklesu objemu výdajů z centrálních zdrojů i z územních rozpočtů, který se promítl i do razantního snížení podílu těchto výdajů na HDP

(Graf 1). Tento vývoj byl zapříčiněn zejména definitivním ukončením programového období původního OPŽP 2007–2013, který byl v roce 2016 úspěšně dofinancován, a také postupným náběhem navazujícího OPŽP 2014–2020. Prostředky z operačních programů financovaných z fondů EU jsou totiž vzájemně provázané s prostředky z národních veřejných zdrojů, a to formou spolufinancování, resp. předfinancování podpořených projektů a akcí na ochranu životního prostředí. Tato provázanost měla zásadní vliv na celkový objem výdajů včetně jejich podílu na HDP, který v případě výdajů z centrálních zdrojů činil 0,28 % HDP (meziroční pokles o 0,66 p.b.), a u výdajů z územních rozpočtů 0,65 % HDP (meziroční pokles 0,33 p.b.).

Veřejné výdaje z centrálních zdrojů

Nejvýznamnějším centrálním zdrojem veřejných výdajů na ochranu životního prostředí, zejména dotací či návratných finančních výpomocí, je státní rozpočet. Dalšími centrálními zdroji finančních prostředků jsou SFŽP ČR a již zaniklý FNM ČR, jehož zbylé kompetence a prostředky nyní spravuje MF ČR. I přes vysoký propad v roce 2016 lze při hodnocení dlouhodobého vývoje veřejných výdajů z centrálních zdrojů pozorovat růst objemu vydaných finančních prostředků o 31,7 % z celkové částky 10,1 mld. Kč v roce 2000 na 13,3 mld. Kč v roce 2016.

Výdaje ze **státního rozpočtu** v roce 2016 meziročně výrazně poklesly o 70,1 % na 11,6 mld. Kč (Graf 2), především z důvodu výše zmíněného ukončení původního OPŽP 2007–2013 i s ním spojeného omezení spolufinancování ze strany státního rozpočtu a dále postupného náběhu nového OPŽP 2014–2020. Nejvíce podporovanou oblastí v rámci státního rozpočtu byla oblast ochrany ovzduší (3,9 mld. Kč), a to zejména v souvislosti s podporou programů zateplování a úspor energie a dále s podporou odstraňování emisí tuhých znečišťujících látek (Graf 3). Následovala oblast ochrany vody s 2,9 mld. Kč, zastoupená především výdaji na odvádění a čištění odpadních vod a řešení kalů, a dále oblast ochrany biodiverzity a krajiny s objemem prostředků ve výši 1,9 mld. Kč. V rámci této oblasti bylo nejvíce prostředků vynaloženo zejména na podporu chráněných částí přírody (např. i prostřednictvím Programu péče o krajinu či programu Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny) a na protierozní a protipožární ochranu.

Největším mimorozpočtovým centrálním zdrojem financování ochrany životního prostředí jsou státní fondy, např. SZIF MZe či SFDI MD a samozřejmě v neposlední řadě i **SFŽP ČR**. V roce 2016 činily výdaje na ochranu životního prostředí ze státních fondů 1,1 mld. Kč a oproti roku 2015 meziročně poklesly o 69,4 %. Role SFŽP ČR je v oblasti financování ochrany životního prostředí důležitá, význam tohoto fondu je v současné době spjat mimo jiné s poskytováním, resp. administrací dotací v rámci národních programů, OPŽP (k tomuto programu více v odstavci Financování ze zdrojů EU a zahraničí) nebo programu **Nová zelená úsporám**². Tento program, který běží od roku 2014, spadá do oblasti programů zateplování a úspor energie, resp. změny technologií vytápění a opatření ke snížení produkce skleníkových plynů. V roce 2016 byla v rámci jednotlivých výzev tohoto programu vyplacena na opatření v rodinných a bytových domech cca 1 mld. Kč. Hlavním zdrojem financování programu je stanovený podíl z výnosů aukcí emisních povolenek EUA a EUAA v rámci systému EU ETS a celková alokace pro program bude především závislá na výši těchto příjmů; dle aktualizovaných odhadů by celkové příjmy programu mohly dosáhnout 19,4 mld. Kč, z toho 18,1 mld. Kč by mělo být kryto příjmem z výnosu aukcí emisních povolenek. Program běží nepřetržitě, o dotaci je možné požádat kdykoliv až do roku 2021 nebo do vyčerpání prostředků v programu.

SFŽP ČR rovněž spravuje výběr **poplatků** plynoucích do ochrany životního prostředí. Účelem výběru poplatků je přímá návratnost do ochrany životního prostředí, čímž se liší od ekologických daní, kde přímá návratnost není nutnou podmínkou. Poplatky představují zdroj pro poskytování podpor v gesci SFŽP ČR, které jsou čerpány především v podobě půjček, dotací a úhrad části úroků půjček a směřují zejména do prioritních oblastí ochrany životního prostředí ČR (tj. do ochrany ovzduší, vody, přírody a biodiverzity a do odpadového hospodářství). Hlavním zdrojem příjmů SFŽP ČR z výběru poplatků či

² Program Nová zelená úsporám je administrován SFŽP ČR, jedná se však o prostředky státního rozpočtu.

odvodů byly v roce 2016 zejména odběry podzemní vody (celkem 379,3 mil. Kč), znečišťování ovzduší (268,3 mil. Kč), zábor zemědělské a lesní půdy (258,6 mil. Kč) nebo podpora sběru, zpracování, využití a odstranění vybraných autovraků (230,5 mil. Kč).

Z prostředků zaniklého **FNM ČR**, které jsou spravovány MF ČR a které směřují na odstranění starých ekologických škod, vzniklých před privatizací, bylo v roce 2016 vynaloženo 0,7 mld. Kč (Graf 2).

Veřejné výdaje z územních rozpočtů

Druhým hlavním pilířem veřejných výdajů na ochranu životního prostředí jsou finanční prostředky pocházející z **územních rozpočtů obcí a krajů**, které jsou určeny k financování akcí, jež jsou realizovány průběžně na základě kompetence obcí či krajů. Stejně jako v případě centrálních zdrojů i zde v roce 2016, v souvislosti s přechodem na nové programové období OPŽP, poklesly výdaje na ochranu životního prostředí, i když ne tak výrazně. Meziročně došlo v roce 2016 k poklesu o 31,1 % na celkových 30,9 mld. Kč (Graf 2). I přes tento propad však ve srovnání s rokem 2000, kdy výdaje z územních rozpočtů činily 14,9 mld. Kč, vzrostl jejich objem více než dvakrát (o 107 %).

Mezi hlavní priority **složkové ochrany životního prostředí** na úrovni obcí a krajů dlouhodobě patří oblast ochrany vody, konkrétně odvádění a čištění odpadních vod. Na tuto oblast bylo v roce 2016 vynaloženo 10,4 mld. Kč (Graf 3). Druhou nejobjemnější položkou financování z územních rozpočtů byla oblast nakládání s odpady, především sběr a svoz komunálních odpadů včetně jejich využívání a zneškodňování (celkem 9,9 mld. Kč). Třetí nejvíce podporovanou oblastí byla v roce 2016 ochrana biodiverzity a krajiny se zaměřením zejména na péči o vzhled obcí a veřejnou zeleň a na ochranu druhů a stanovišť (celkem 8,9 mld. Kč). V roce 2016 pokračoval růst výdajů i v oblasti ochrany ovzduší, a to zejména v souvislosti s podporou změn technologií vytápění, tj. podporou opatření na snižování znečišťování ovzduší z lokálních topenišť využívajících tuhá paliva. V rámci této oblasti bylo v roce 2016 vynaloženo 1,5 mld. Kč, a to především díky realizaci Společného programu na podporu výměny kotlů (tzv. kotlíkové dotace).

Financování ze zdrojů EU a zahraničí

Vedle národních dotačních programů ochrany životního prostředí, které spravuje zejména SFŽP ČR, jsou veřejné výdaje na ochranu životního prostředí od roku 2004 posíleny také díky přímé podpoře EU a možnosti kofinancovat projekty z dalších zahraničních zdrojů. V současnosti jsou to zejména Finanční mechanismy Evropského hospodářského prostoru a Norska, program LIFE, Program švýcarsko-české spolupráce a dotačně nejsilnější OPŽP, který je hlavním zdrojem pro financování ochrany životního prostředí ze zdrojů EU. Zprostředkujícím subjektem **OPŽP** je SFŽP ČR, který jako specializovaná státní finanční instituce zajišťuje na základě delegačních dohod s MŽP administraci a financování projektů ze zdrojů EU. V rámci programového období 2014–2020 administraci žádostí o podporu v oblasti ochrany přírody (Prioritní osa 4) provádí i druhý zprostředkující subjekt – AOPK ČR, a to rovněž na základě delegační dohody s MŽP.

V rámci původního OPŽP 2007–2013 bylo na financování ochrany životního prostředí pro programové období 2007–2013 alokováno celkem 4,6 mld. EUR (122,9 mld. Kč) prostředků EU (Graf 4). Za celé programové období bylo v rámci OPŽP podáno 29 708 projektových žádostí s požadavkem na podporu z fondů EU ve výši 10,3 mld. EUR (278,9 mld. Kč), z nichž 67 % bylo realizováno a dokončeno. Nejvíce projektů bylo zrealizováno v oblasti úspor energie a využití odpadního tepla (28 % ze všech realizovaných projektů). Z finančního hlediska největší objem realizovaných projektů představovaly projekty zaměřené na Oblast podpory 1.1 „Zlepšení stavu povrchových a podzemních vod, zlepšení kvality dodávek jakostní pitné vody pro obyvatelstvo a snižování rizika povodní“. Realizované projekty přispěly ke zlepšení životního prostředí např. snížením emisí CO₂ o 732 267 t.rok⁻¹, či snížením emisí primárních částic a prekurzorů sekundárních částic o 32 953 t.rok⁻¹. Spotřeba energie v souvislosti s realizací projektů poklesla o 4 623 839 GJ.rok⁻¹, výroba tepla z OZE se naopak zvýšila o 355 146 GJ.rok⁻¹. Bylo vystaveno a rekonstruováno více než 4,7 tis. km kanalizačních

řadů, nově vybudováno 354 ČOV, rekonstruováno či intenzifikováno 156 ČOV.

V průběhu programového období 2007–2013 bylo nově připojeno na kanalizaci cca 6 % obyvatel ČR, na vodovod cca 4 % obyvatel ČR. Dále došlo ke zlepšení odpadového hospodářství, a to např. výstavbou sběrných dvorů o celkové ploše 1 058 505 m², rekultivací starých skládek o celkové ploše 1 087 215 m², pořízením zařízení na úpravu odpadů, či odstraněním 9 nepovolených skládek ve zvláště chráněných územích. Celková kapacita zařízení pro nakládání s odpady vzrostla na téměř 10,5 mil. t.rok⁻¹ a kapacita systému separace a svozu odpadů vzrostla díky podpoře z OPŽP na více než 1,6 mil. t.rok⁻¹. Konkrétní dopady v rámci jednotlivých složek životního prostředí jsou uvedeny ve výročních zprávách OPŽP, resp. v závěrečné zprávě OPŽP, dostupné na www.opzp2007-2013.cz, případně ve výročních zprávách SFŽP na www.sfzp.cz.

Dne 30. 4. 2015 byl pro programové období 2014–2020 schválen Evropskou komisí navazující OPŽP. Ke konci roku 2016, po realokaci finančních prostředků z OP Doprava, celková alokace programu činila 2,7 mld. EUR (73,2 mld. Kč) prostředků EU, resp. 3,2 mld. EUR (86,2 mld. Kč) celkových způsobilých výdajů (CZV). V roce 2016 bylo vyhlášeno celkem 22 nových výzev s alokací ve výši téměř 821 mil. EUR (22,2 mld. Kč) CZV, z toho 20 výzev bylo kolových a 2 průběžné. Žadatelům tak bylo od počátku programového období umožněno podat projektové žádosti na více než 60 % alokace programu. V rámci již uzavřených výzev bylo do konce roku 2016 zaregistrováno 4 482 projektových žádostí ve výši cca 1,6 mld. EUR (44,1 mld. Kč) CZV, alokace výzev tak byla přeplněna. Ke dni 31. 12. 2016 bylo výběrovou komisí doporučeno k financování 1 555 žádostí v celkovém finančním objemu 0,9 mld. EUR (24,3 mld. Kč) CZV a 73 žádostí ve výši 145,6 mil. EUR (3,9 mld. Kč) CZV bylo zařazeno do zásobníku projektů mezi tzv. náhradní projekty. Od začátku programového období pak bylo vydáno 140 Rozhodnutí o poskytnutí dotace (RoPD), včetně 14 projektů na kotlíkové dotace s RoPD z roku 2015, v celkové výši 177,3 mil. EUR (4,8 mld. Kč) CZV. Příjemci pak Řídicímu orgánu (MŽP) vykázali čerpání finančních prostředků ve výši cca 35,9 mil. EUR (1,0 mld. Kč) CZV.

Podrobné hodnocení a specifikace indikátoru, zdroje dat

CENIA, klíčové indikátory životního prostředí

Investice na ochranu životního prostředí a příjmy z ekologických daní a poplatků v globálním kontextu

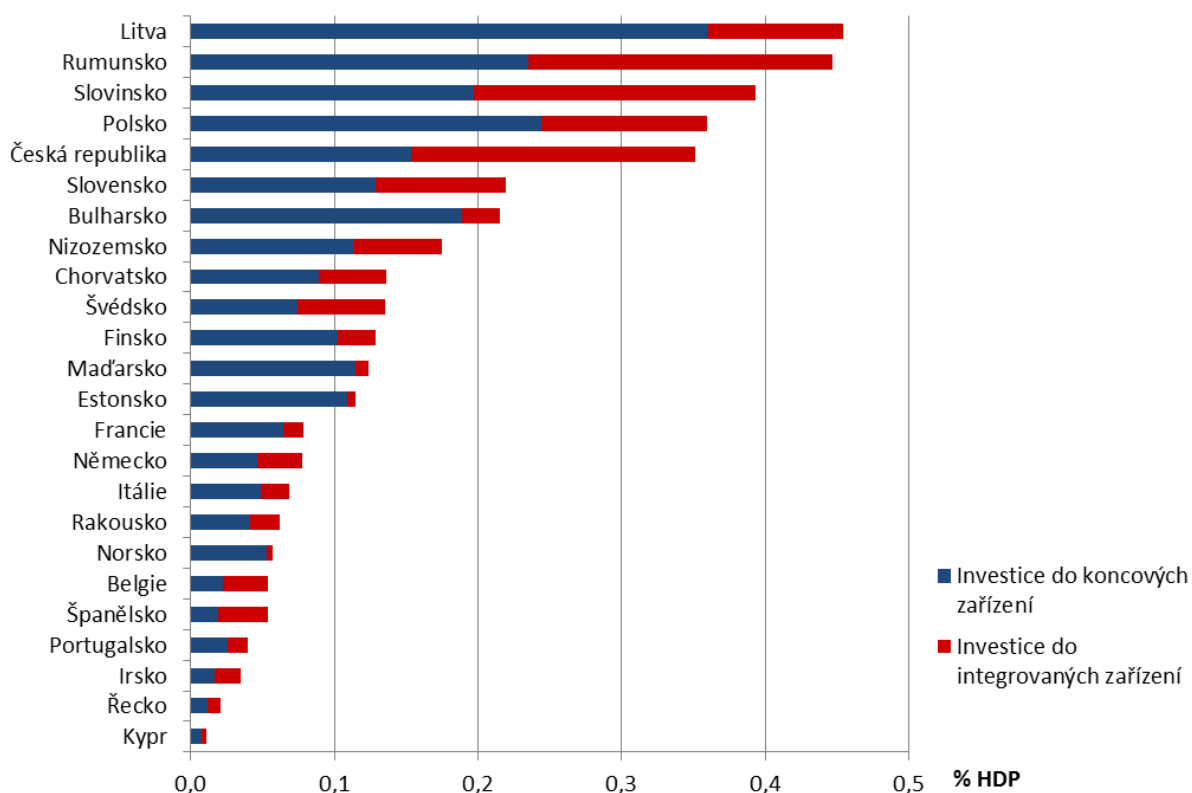
Klíčová sdělení

- Investice na ochranu životního prostředí jsou v ČR ve srovnání s průměrem EU28 dlouhodobě nadprůměrné, a to jak v rámci veřejného, tak i průmyslového sektoru. Důvodem zvýšených investic v ČR je především nutnost plnit podmínky a požadavky dané příslušnými evropskými právními předpisy a rovněž potřeba vyřešit vysoké zátěže životního prostředí spojené s intenzivní průmyslovou výrobou a těžbou v minulém století.
- Celkové příjmy z ekologických daní v EU28 v roce 2015³ činily 359,3 mld. EUR, tj. 2,4 % HDP celé EU28. Z hlediska předmětu zdanění jednoznačně převažovaly daně z energetických produktů, které byly zvláště významné v ČR, Litvě, Lucembursku a Rumunsku, kde představovaly více než 90 % celkových příjmů z ekologických daní.

Vyhodnocení indikátoru

Graf 1

Investice na ochranu životního prostředí v rámci průmyslového sektoru [% HDP, b.c.], 2014

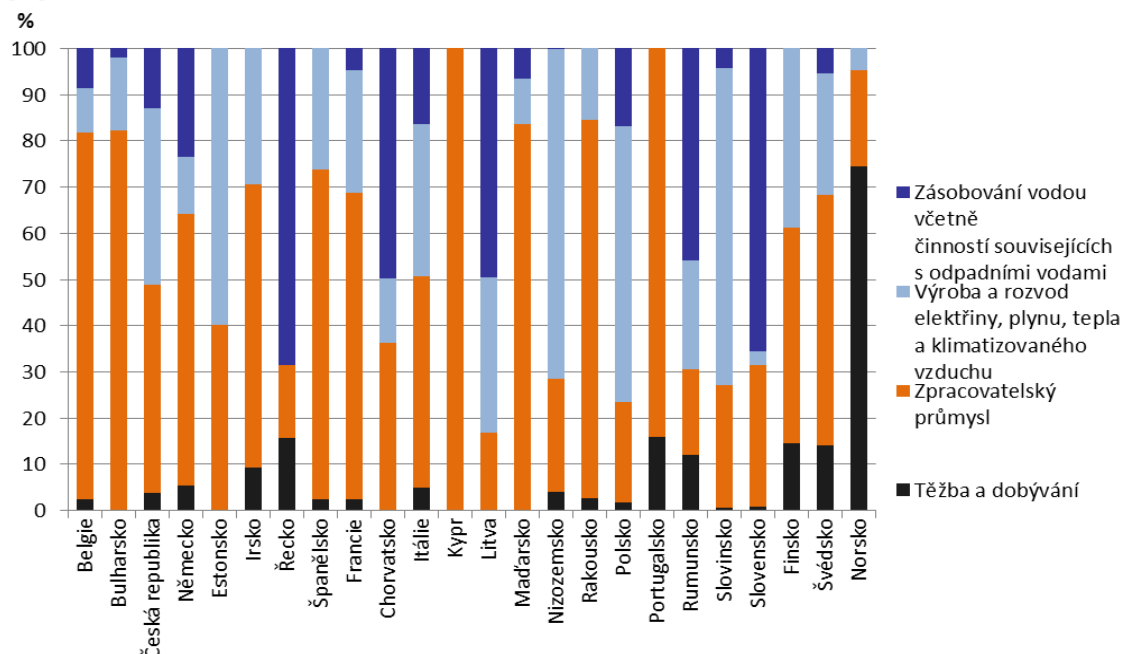
Data pro roky 2015 a 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: Eurostat

³ Data pro rok 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Graf 2

Investice průmyslového sektoru na ochranu životního prostředí dle hlavních průmyslových odvětví [%], 2014

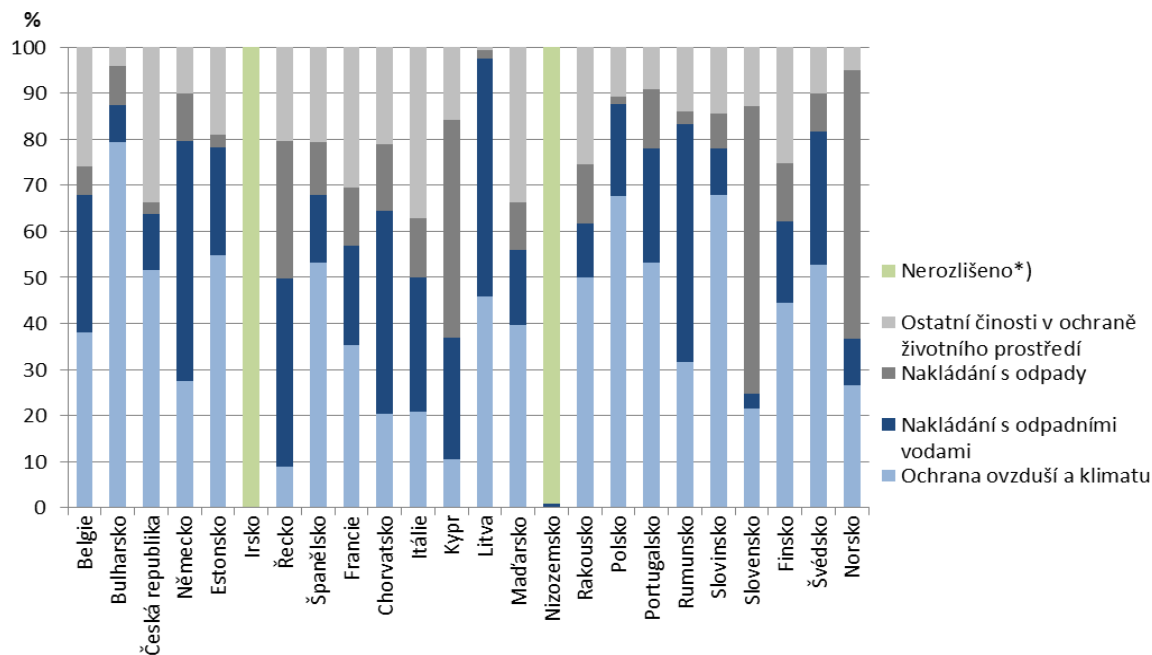

Data pro roky 2015 a 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: Eurostat

Graf 3

Investice na ochranu životního prostředí v průmyslovém sektoru dle programového zaměření [%], 2014

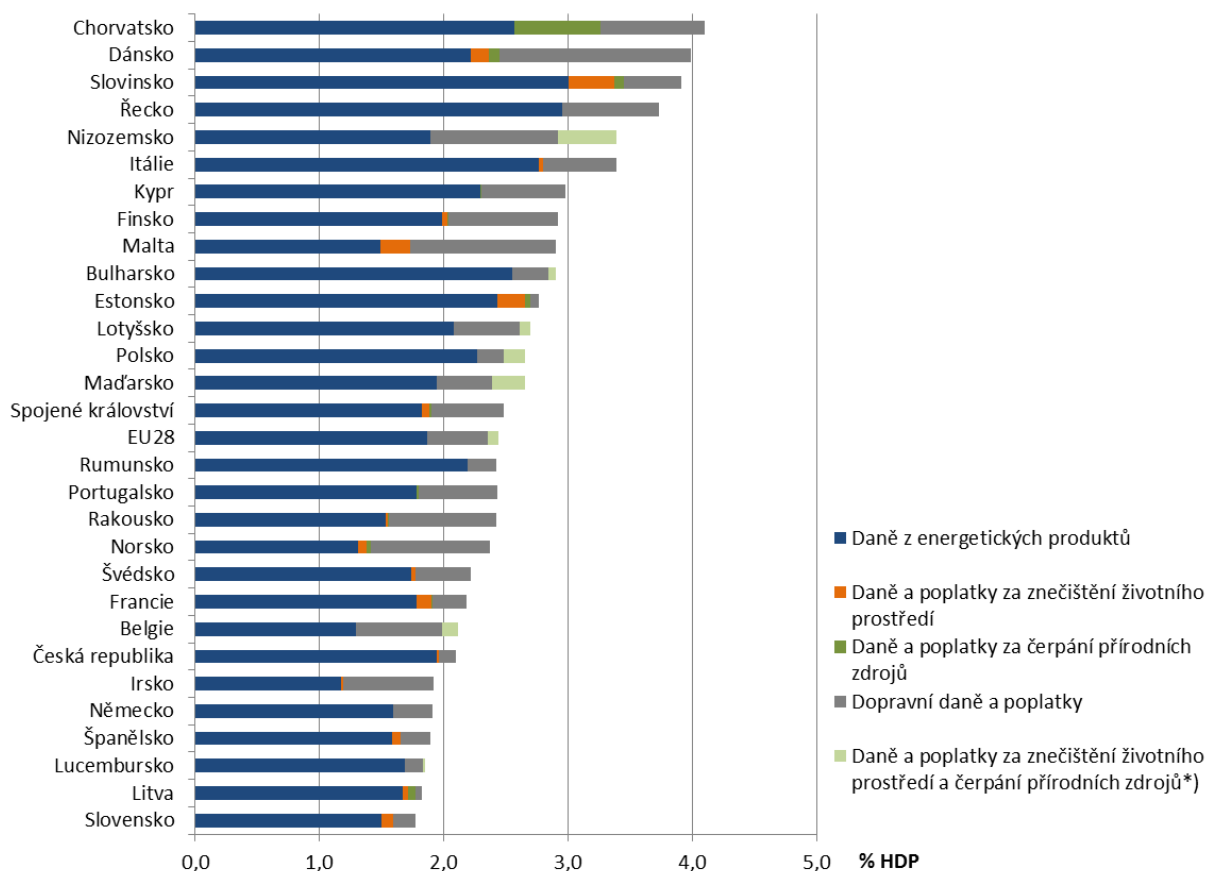

*) Uvedeno u těch zemí, které neposkytly data samostatně dle jednotlivého programového zaměření. Data pro roky 2015 a 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: Eurostat

Graf 4

Ekologické daně dle hlavních skupin [% HDP, b.c.], 2015

*) Uvedeno u těch zemí, které neposkytly data samostatně za daně a poplatky za znečištění životního prostředí a za daně a poplatky za čerpání přírodních zdrojů.

Data pro rok 2016 nejsou, vzhledem k metodice jejich vykazování, v době uzávěrky publikace k dispozici.

Zdroj: Eurostat

Stejně jako v ČR se i dle Eurostatu rozdělují celkové výdaje na ochranu životního prostředí na **investice** (investiční výdaje) a **neinvestiční náklady** (běžné či provozní výdaje) související s činnostmi, které jsou přímo zaměřené na prevenci, snižování a odstranění znečištění nebo jakéhokoliv jiného poškození životního prostředí. Při zaměření se na investice, které hrají v rámci celkových výdajů na ochranu životního prostředí zásadní roli, lze konstatovat, že ČR ve srovnání s EU28 investuje do ochrany životního prostředí výrazně nadprůměrně, a to jak v rámci veřejného sektoru, tak i zejména v rámci sektoru průmyslu (Graf 1).

Tento fakt je dán především tím, že ČR, stejně jako další nově přistoupivší členské země, intenzivněji investuje do ochrany životního prostředí z důvodu plnění přísnějších požadavků daných příslušnými právními předpisy EU. Zvýšené investice souvisí s potřebou řešení vysokých zátěží životního prostředí způsobených intenzivní průmyslovou výrobou a těžbou v minulém století. Míra investic je zejména v posledních letech podpořena i možnostmi čerpání prostředků EU, případně jiných zahraničních dotačních programů (více viz indikátor „Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí“).

Zatímco **investice v průmyslovém sektoru** u některých nových členských zemí v roce 2014 přesáhly 0,4 % HDP v b.c. (např. Litva či Rumunsko), mnohé staré členské státy nedosáhly ani na úroveň 0,1 % HDP v b.c. (Kypr, Rakousko, Německo, Francie aj.). Na rozdíl od ČR, kde v roce 2014 v průmyslovém sektoru převažovaly investice do **integrovaných zařízení**, tj. k prevenci vzniku znečištění (Graf 1), byly

v rámci mezinárodního srovnání investice v průměru více zaměřeny na **koncová zařízení**, tj. na odstranění znečištění.

Z hlediska zastoupení hlavních odvětví průmyslového sektoru na celkových investicích na ochranu životního prostředí se ve většině zemí EU28 včetně ČR největší měrou podílel **zpracovatelský průmysl** následovaný výrobou a rozvodem elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu, tj. veřejnou energetikou (Graf 2). Z hlediska programového zaměření pak v roce 2014 ve většině zemí EU28 včetně ČR převažovaly investice v oblasti **ochrany ovzduší a klimatu**, případně v oblasti nakládání s odpadními vodami (Graf 3).

Celkové příjmy z **ekologických daní** v EU28 v roce 2015 činily 359,3 mld. EUR, tj. 2,4 % HDP celé EU28. Mezi lety 2002–2015 se celkové příjmy z ekologických daní v EU28 v průměru zvýšily o 2,4 % ročně (v běžných cenách), zatímco HDP v běžných cenách vzrostl v průměru o 2,7 %. V roce 2015 byla výše příjmů z ekologických daní o 95,0 mld. EUR vyšší než v roce 2002.

V rámci mezinárodního srovnání EU28 patří ČR spíše mezi státy s nižšími příjmy z ekologických daní (2,1 % HDP, Graf 4). Při porovnávání úrovně ekologického zdanění v evropských zemích je třeba vzájemné rozdíly analyzovat v kontextu nastavení daňového systému. Například nízké příjmy z ekologických daní mohou signalizovat buď poměrně nízké sazby ekologické daně a z toho vyplývající nižší výběr (jako je tomu např. v ČR), nebo naopak mohou vyplývat z vysokých daňových sazeb, které mají vliv na změnu chování v rámci spotřeby souvisejících produktů nebo činností. Na druhou stranu vyšší úroveň příjmů z ekologických daní může být způsobena nízkou daňovou sazbou, která motivuje nerezidenty k přeshraničnímu nákupu zdaněných produktů (jak je to např. u benzínu nebo nafty).

Z hlediska předmětu zdanění jednoznačně převažovaly **daně z energetických produktů**, které kromě daní z elektřiny, plynu či pevných paliv zahrnují daně z pohonných hmot. Ty se v roce 2015 na celkových příjmech ekologických daní v rámci EU28 podílely 76,7 %. Energetické daně byly zvláště významné v ČR, Litvě, Lucembursku a Rumunsku, kde představovaly více než 90 % celkových příjmů z ekologických daní. **Dopravní daně** (např. za registraci vozidel, mýto apod.) představovaly v roce 2015 druhý nejvýznamnější příspěvek k celkovým příjmům z ekologických daní (19,8 % v rámci EU28). **Daně za znečištění životního prostředí a čerpání přírodních zdrojů** pak představovaly poměrně malý podíl (3,5 %) celkových příjmů z ekologické daně v EU28 v roce 2015. Tato kategorie ekologických daní seskupuje různé daně či platby vybírané např. za znečištění a odběr vod nebo za skládkování odpadů. V mnoha evropských zemích byly tyto daně zavedeny po roce 2010, což se projevilo na jejich dosavadním nízkém výběru.

Podrobné hodnocení a specifikace indikátoru, zdroje dat

CENIA, klíčové indikátory životního prostředí